

Handleiding

Literaire Route Kinderboekenweek

30 sept t/m 9 okt 2020

**Leerkrachten groep 6 t/m 8
basisscholen Helmond**

Colofon

Organisatie, uitvoering, teksten en redactie:
Bibliotheek Helmond-Peel
Hedi Egelmeers
Simone de Man
Ruud Meulendijks

Opdrachtgever:
CultuurContact

Met subsidie vanuit Cultuureducatie met Kwaliteit van
Fonds voor CultuurParticipatie

Publicatiedatum:

Augustus 2020

Deelnemende lees- mediaconsulenten
(Bibliotheek Helmond-Peel):

Toos van den Beuken
Bea van Dijk
Bettina Bus
Bert Golstein
Simone de Man
Ruud Meulendijks
Mariëtte Raeven
Sanne Respen

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Spelregels Literaire Route	
2.1. Spelregels bezoek Literaire Route	5
2.2. Spelregels voorbereiding Literaire Route	5
3. Literaire Route	6
3.1. Opdracht 1	6
3.2. Opdracht 2	7
3.3. Opdracht 3	8
3.4. Opdracht 4	10
3.5. Opdracht 5	11
3.6. Opdracht 6	12
3.7. Opdracht 7	13
3.8. Opdracht 8	14
3.9. Opdracht 9	15
4. Contact	16

Bijlage 1: Plattegrond Literaire Route

Bijlage 2: Foto's schilderijen Lucas Gassel behorende bij opdracht 1

1. Inleiding

In samenwerking met CultuurContact organiseert Bibliotheek Helmond-Peel tijdens de Kinderboekenweek 2020 (30 september t/m 9 oktober) voor de groepen 6 t/m 8 van de Helmondse basisscholen een Literaire Route door het centrum van Helmond.

Het doel van de Literaire Route is om kinderen kennis te laten maken met de vele facetten van literatuureducatie door te werken aan hun receptieve, reflectieve, analyserende en creërende competenties. Dit bevordert niet alleen de creativiteit en talentontwikkeling maar ook het leesplezier en de taalontwikkeling. Een win-win dus!

Leuk dat jouw school, en dus jij met je groep, ook meedoet! Op het rooster staat aangegeven wanneer jij met je groep wordt verwacht.

Deze handleiding bevat informatie en spelregels over de Literaire Route. Er is beetje voorbereiding nodig, het advies is om daar tijdig mee te beginnen. Dit vergroot het plezier en de ontwikkeling van de kinderen.

Bibliotheek Helmond-Peel en CultuurContact wensen alle basisscholen een fantastische Kinderboekenweek en Literaire Route!

Literaire Route Kinderboekenweek

De Literaire Route is tot stand gekomen in samenwerking met Bibliotheek Helmond-Peel en CultuurContact en vindt plaats binnen het Helmondse project *Ontdek jouw wereld* waarbij Bibliotheek Helmond-Peel literatuureducatie op de basisscholen in Helmond stimuleert. *Ontdek jouw wereld* wordt gefinancierd uit het project Cultuureducatie met Kwaliteit van het Fonds voor Cultuurparticipatie.

2. Spelregels

2.1. Spelregels bezoek Literaire Route

De literaire (wandel)route gaat langs diverse kunstwerken en locaties in het centrum van Helmond en duurt zo'n 2 uur. In bijlage 1 tref je de route aan. Deze zal aan het begin van de route worden uitgedeeld.

Start- en eindlocatie is de bibliotheek. Je kunt je binnen bij de informatiebalie melden. **Graag zo'n 10 minuten voor je vertrektijd aanwezig zijn.** De leesconsulent van de bibliotheek ontvangt de groep en doet met hen opdracht 1. Daarna ga je als leerkracht zelf met je groep de route lopen. De laatste opdracht (ook in de bibliotheek) wordt weer door de leesconsulent begeleidt waarna de route wordt afgesloten. De rest van de opdrachten tijdens de route begeleid je als leerkracht zelf. Eventueel zet je daarbij ouders in.

Tijdens de route krijgen de kinderen 9 opdrachten van ieder zo'n 5-10 minuten (exclusief looptijd). Dit is inclusief de start en eindopdracht die door de leesconsulent zal worden begeleid. Belangrijk is dat je op tijd terug bent bij de bibliotheek voor de laatste opdracht. Deze tijd krijg je van de leesconsulent ter plekke te horen. Er lopen drie groepen in de ochtend en een in de middag. De tijd dat je terug bent voor de laatste opdracht is daarom belangrijk, anders ontstaat overlap in de groepen.

2.2. Spelregels voorbereidingen Literaire Route

- Onze tip is: trek de kinderen 'hesjes' aan voor de zichtbaarheid, het is best druk op straat en je moet een paar keer een (drukke) weg oversteken, dus pas goed op. Wijs hier de kinderen van te voren op.
- Vraag of ouders mee willen lopen: richtlijn 1 ouder per 6 kinderen
- Neem voor ieder kind 2 witte vellen papier en een potlood mee
- Maak vaste groepjes van 6 kinderen voor de groepsopdrachten.
- Leg hen van te voren uit wat ze gaan doen, introduceer literatuureducatie: creatief bezig zijn met en nadenken over teksten, taal en boeken gekoppeld aan thema Kinderboekenweek 'geschiedenis'.
- Bij regen gaat het lopen van de Literaire Route gewoon door. Bepaal zelf in hoeverre de kinderen regenkleding en/of parapluus meenemen.
- Om de tijd goed in de gaten te houden (zo'n 5-10 minuten per opdracht) is de tip om de app *Timebox Timer* te gebruiken op je telefoon. Deze is gratis te downloaden.
- Bij de start van de Literaire Route krijg je van de bibliotheek de plattegrond met de route en opdrachten geplastificeerd mee. Je hoeft deze handleiding dus niet mee te nemen.

2.3. Spelregels na afloop Literaire Route

Alle kinderen kunnen geheel vrijblijvend meedoen aan een **dichtwedstrijd**. De laatste opdracht is het maken van een gedicht. De gedichten, die in de bibliotheek worden gemaakt, gaan mee naar school en in de klas kan worden bepaald wie het mooiste gedicht heeft geschreven. Bijvoorbeeld door ze allemaal (of van wie dat wil) te laten voordragen. Eventueel kan het gedicht nog worden verbeterd. Het mooiste gedicht kan vervolgens uiterlijk 30 oktober worden toegestuurd naar r.meulendijks@bibliotheekhelmondpeel.nl. Binnen een paar weken maken we dan de winnaar bekend.

Een jury kiest het winnende gedicht. Dit gedicht wordt op een bank geplaatst in de nieuwe Literaire Speeltuin die tegenover de bibliotheek in 2021 wordt geopend. Daarmee wordt de school, de klas en de leerling een 'bekende Helmonder' en het gedicht 'onsterfelijk'. Een superleuk aandenken voor de school en voor het kind die het gedicht heeft gemaakt! Uiteraard maken we van de onthulling van de bank met het gedicht een feestelijk moment waarvoor de klas wordt uitgenodigd.

Hopelijk doen jullie ook mee!

3. Literaire Route

3.1. Opdracht 1 (door leesconsulent)

Locatie: Bibliotheek Helmond-Peel (Watermolenwal 11)

Kunstwerk: Mural van Robin Nas

Korte omschrijving kunstwerk/locatie

Robin Nas heeft de opdracht gekregen om Helmondse elementen te verwerken in een door hem ontworpen muurschildering. In de mural op de zijmuur van de bibliotheek verwerkte hij in zijn kunstwerk elementen van de zestiende-eeuwse schilder Lucas Gassel en van Helmond textielstad.

Initiatiefnemer achter deze mural is Stichting Carat.

Wat is een mural? Een mural is het Engelse woord voor schildering die direct wordt aangebracht op een muur, deur of ander oppervlak.

Bron: <https://www.columbusmagazine.nl/europa/nederland/noord-brabant/reisreporter/fotos/1001474> Fotograaf: Marjolijn

Opdracht:

Naar aanleiding van de afbeeldingen van schilderijen van Lucas Gassel (zie bijlage 2) vergelijken de kinderen in groepjes de schilderijen met de mural:

- Wat valt op als je naar de verschillende personages op de mural en op de schilderijen kijkt?
- Hoe zie je Helmond textielstad terug in de mural?

3.2. Opdracht 2

Locatie: Markt

Kunstwerk: Profiel; P  p   Grégoire (Teteringen, 1950) brons.

Korte omschrijving kunstwerk/locatie:

Grégoire werkt veel in opdracht van gemeenten en instellingen. Zijn werk is dan ook op veel plaatsen in openbare ruimten in Nederland te bewonderen. Zijn sculptuur 'Profiel' is kenmerkend voor de gebruikmaking van de omliggende ruimte. Het silhouet van een gezicht is ontdaan van alle overbodige kenmerken. Wat overblijft is een scherp profiel.

Fotograaf: Leonard Ernest; genomen op 01/09/2019

Opdracht:

- Op de plaquette van dit kunstwerk staat een gedichtje over zintuigen, lees dit voor aan de groep.
- Welke zintuigen zie je in het beeld terugkomen? Welke vind je het belangrijkste en waarom?
- Waar denk jij aan als je naar dit beeld kijkt? Wat heeft de kunstenaar bedoeld met de voorkant van het beeld volgens jou?
- Voor groep 8: Waarom denk je dat dit beeld de naam 'Profiel' heeft gekregen?

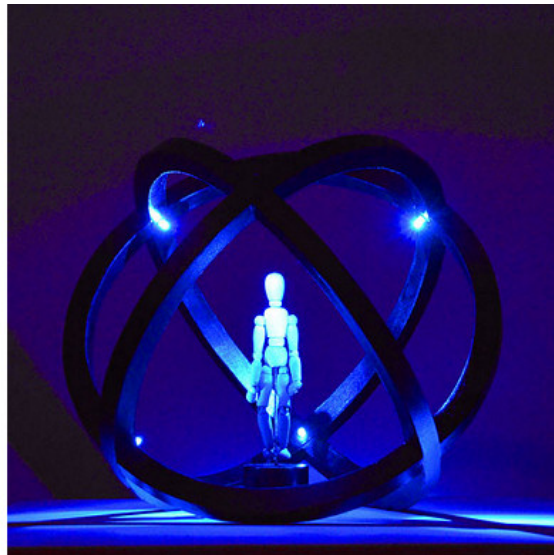
3.3. Opdracht 3

Locatie: Kegelbaan/Smalle Haven

Kunstwerk: Lightspace; Rob Sweere

Korte omschrijving kunstwerk/locatie:

Het kunstwerk 'Lightspace' is gemaakt door kunstenaar Rob Sweere en is bedoeld om mensen centraal te stellen in het hart van het kunstwerk. Rob Sweere zag dat in het centrum van Helmond veel kunstwerken op een sokkel staan. Als reactie hierop maakte hij een kunstwerk met een lege sokkel. Het kunstwerk is pas af als er iemand op de sokkel staat.

Bron: www.deweblogvanhelmond.nl

Opdracht (in groepjes):

Er is bij het kunstwerk een historisch figuur 'live' aanwezig. Deze figuur begroet de kinderen en legt uit dat het thema van de Kinderboekenweek 'En toen? Geschiedenis' is.

En dat het kunstwerk een soort 'time-capsule' is waarmee hij naar de huidige tijd is gereisd.

Het figuur gaat een kort gesprek aan en stelt vragen aan de groep:

- Wie denken jullie dat ik ben? In welke tijd leef ik denk je? Waar zie je dat aan? (Figuur geeft hints, warm/koud etc)
- Figuur geeft aan dat hij belangrijk is geweest omdat..... Maar vraagt welke personen nog meer belangrijk zijn geweest in de geschiedenis? En wat ze dan gedaan hebben. Dit wordt kort met elkaar besproken.
- En wie zou er volgens de kinderen dan op die sokkel moeten staan? Wie is dus het 'meest' belangrijk? Wat zijn hiervoor de argumenten?

Als afsluiting geeft de figuur aan dat zijn time-capsule zo weer vertrekt en stuurt de kinderen door op hun route.

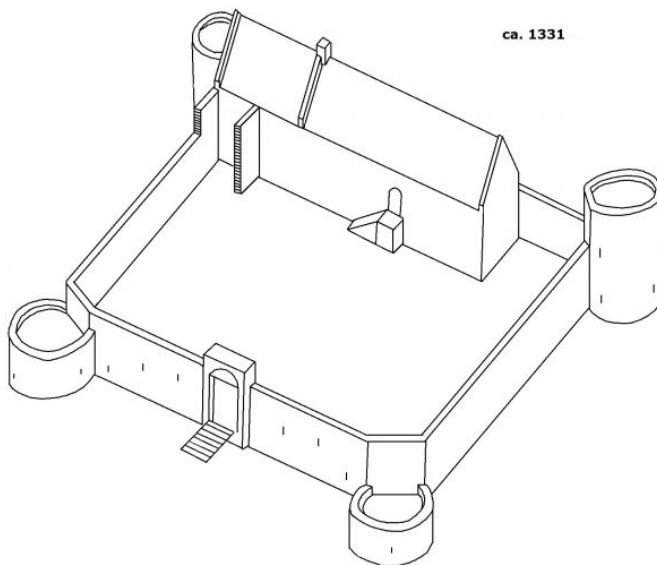
Van opdracht 3 naar opdracht 4 vertelt de leerkracht kort iets over Kasteel Helmond (zie informatie op volgende bladzijde).

Kasteel Helmond

Kasteel Helmond is een kasteel zoals kinderen dat kunnen tekenen: vierkant met ronde torens op de hoeken. Al meer dan 700 jaar staat dit stadskasteel midden in Helmond. Het is de grootste waterburcht van Nederland. De houten voorloper van het kasteel was het Oude Huys, dat lag iets verder dan de locatie van het huidige kasteel. Hier zwaaide de machtige Maria van Brabant (1189-1260) de scepter. Zij was de dochter van de Hertog van Brabant en betekende veel voor de stad als invloedrijke kasteelvrouw. Van haar houten burcht maakte ze een centrum van cultureel en hoofs leven waar dichters en notabelen verbleven. Ook werd ze voor korte tijd keizerin van het Heilige Roomse Rijk via haar huwelijk met keizer Otto IV en hertrouwde ze later met graaf Willem I van Holland.

Kasteel Helmond werd gebouwd in begin van de veertiende eeuw. Vier adellijke families hebben voor eeuwig hun naam verbonden aan het kasteel, dat door overerving werd doorgegeven aan de volgende familie: Jan van Berlaer, Joost van Cortenbach, Albert Joseph van Arberg en Carel Frederik Wesselman van Helmond. Het zijn enkele namen van voorname figuren die de waterburcht hebben gemaakt tot wat het vandaag de dag is: een kasteel van de stad. Op de tweede verdieping van het kasteel leer je over de ontwikkeling van het kasteel door de eeuwen heen. Je ontmoet er verschillende fascinerende kasteelbewoners en ontdekt hoe zij toen leefden. Ook pronken hier de schatten uit het Oude Huys, de houten voorloper van het Kasteel.

Kasteel Helmond is een museumlocatie van Museum Helmond, samen met Kunsthal Helmond. In de veertiende-eeuwse waterburcht beleef je het bijzondere verhaal van vier kasteelfamilies die er inde loop der eeuwen woonden. Op de kasteelzolder kun je het eeuwenoude verhaal over de grote kasteelbrand in 1549 meemaken. Heel spannend want je loopt over de gehele zolder, onder de oude houten spanten door en over loopbruggetjes. Voor kinderen is er van alles te doen, het hele jaar door en in de schoolvakanties; van kasteelgames en speurtochten tot rondspeuren door de kasteelkelders in middeleeuwse outfit. Bron: <https://www.museumhelmond.nl/kasteel-helmond/>

3.4. Opdracht 4

Locatie: Kasteelplein, tuin Kasteel Helmond

Kunstwerk: Zonder titel van Eugène Dodeigne

Korte omschrijving kunstwerk/locatie:

Het beeld staat bij het Kasteelplein in de tuin van het kasteel van Helmond; rechts van het kasteel. Het kunstwerk is gemaakt door Eugène Dodeigne, een in België geboren Franse beeldhouwer. Hij behoort tot de belangrijke vertegenwoordigers van de moderne beeldhouwkunst. Het beeld is gemaakt van marmer uit het Italiaanse Carrara en staat sinds 1982 in Helmond.

Foto: [https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Bestand:Helmond - zonder titel - Eugene Dodeigne.jpg](https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Bestand:Helmond_-_zonder_titel_-_Eugene_Dodeigne.jpg)

Opdracht:

- Welke emotie zie je in het beeld (is het beeld verdrietig, blij, verlegen, bedachtzaam) en waar maak je dat uit op?
- Bedenk een passende titel voor dit standbeeld, laat je fantasie spreken. Deel dit kort met elkaar.

3.5. Opdracht 5

Locatie: Kromme Steenweg, Het Speelhuis (binnen) (de groep wordt opgevangen door een medewerker)

Kunstwerk: gedicht Wim Daniëls

Korte omschrijving kunstwerk/locatie:

Het Speelhuis heeft wat roerige jaren achter de rug. Op 29 december 2011 brandde het oude theater, dat ontworpen was door Piet Blom, compleet af. Het theater kon toen tijdelijk terecht in de Onze Lieve Vrouwekerk, die destijds ook nog in gebruik was. Na 13 maanden was de eerste voorstelling er al te zien. Doordat het Speelhuis zo goed bleek te passen in de kerk, werd in 2015 besloten om het theater er definitief te laten vestigen. Omdat er meer capaciteit nodig was, werden architecten Van Dongen en Koschuch ingeschakeld om het nieuwe Speelhuis te ontwerpen. In september 2018 werd het compleet vernieuwde theater officieel geopend, tijdens de opening stond het gedicht van de Helmondse stadsdichter Wim Daniëls centraal.

Opdracht:

Een medewerker van het Speelhuis vangt de groep op en brengt de groep naar het gedicht dat in de foyer hangt. Daar begeleidt hij/zij de volgende opdracht:

- Het gedicht wordt gelezen en uitgelegd.
- Aan de kinderen wordt gevraagd: Wat betekent 'vernachelen'?
- Kun je een ander woord hiervoor bedenken?
- Laat kinderen met hun groepje (van 6 kinderen) een andere slotzin voor het gedicht. Afhankelijk van de tijd wordt dit met elkaar gedeeld.

3.6. Opdracht 6

Locatie: Steenweg 10, voor ingang Borrelbar

Kunstwerk: Struikelstenen (Stolpersteine) van Gunter Demnig

Gunter Demnig (Berlijn, 27 oktober 1947) is een Duitse beeldend kunstenaar, die bekend is geworden door zijn actie Stolpersteine. https://nl.wikipedia.org/wiki/Gunter_Demnig

Korte omschrijving kunstwerk/locatie:

In september 2019 zijn er in Helmond 21 struikelstenen geplaatst in het kader van 75 jaar bevrijding. Struikelstenen zijn een klein gedenkmomentje in het trottoir voor de woningen waaruit slachtoffers in opdracht van de Nazi's werden weggevoerd. Voor je zie je drie struikelstenen ter nagedachtenis aan de familie Coppel.

Waarom zijn de Struikelstenen belangrijk? Struikelstenen zijn gedenktekens voor mensen die slachtoffer van het naziregime werden. Het is daarmee een teken van de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog. Het zijn tekens waaruit blijkt dat het niet overal ter wereld vrede is en dat het belangrijk is vrede te koesteren.

Bron: <https://www.ed.nl/helmond/struikelstenen-voor-holocaustslachtoffers-in-helmond~a0a6389d/>

Opdracht:

- Waarom is de familie Coppel door de Nazi's uit het huis weggehaald? (Racisme, Jodenvervolging)
- In hoeverre is er nu ook racisme? Kun je voorbeelden geven. Leg evt. link met Black Lives Matter protesten.
- Pak een A4 en een potlood en leg het A4-vel op de steen. Kras per groepje voorzichtig met potlood over de struikelsteen. Hierdoor verschijnt de informatie van de steen op papier. Dit is een mooi symbool waarmee de naam van de persoon blijft bestaan en niet vergeten wordt.

3.7. Opdracht 7

Locatie: Veestraat/Oude AA

Kunstwerk: Onderweg naar water; Peter Erftemeijer

Korte omschrijving kunstwerk/locatie:

Het beeld *Onderweg naar water* van Peter Erftemeijer (1956) staat aan het begin van een waterstroom, op dezelfde plek waar tot eind jaren vijftig het riviertje de Aa stroomde. De beelden van de beeldend kunstenaar Peter Erftemeijer zijn 'dagelijkse' mensen op weg naar iets. Zijn figuren lijken betrappt in hun gewone doen, tot stilstand gebracht in een ongeposeerde houding en daardoor uiterst expressief. Toch zijn de sculpturen geen natuurgetrouwe weergave van de werkelijkheid.

De volgende tekst staat erbij:

*"De mens, hij loopt zichzelf voorbij
Naar vroeger of naar later
Op zoek naar 't eeuwig Panta Rhei
Onderweg naar water..."*
Gedicht van Bert Kuijpers

Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Helmond_-_Onderweg_naar_water.JPG

Opdracht (in groepjes):

- Wat zouden de beelden hebben gezien op deze plek toen er nog geen gebouwen stonden?
- Maak per groepje een aantal foto's met je smartphone waarop je in dezelfde richting en positie gaat staan als de figuren van het beeldhouwwerk. Voor de leerkracht: bekijk de foto's in de klas en laat ze elkaar tips geven over de compositie. De foto is een leuk aandenken.

Extra informatie

Betekenis van panta rhei:

De zegswijze panta rhei is een uitspraak die 'alles stroomt' betekent. Het begrip is wordt toegeschreven aan de Griekse presocratische schrijver en filosoof Heraclitus (ca.530-475 v. Chr), ook wel Herakleitos genoemd, die afkomstig was uit Efeze. De gedachte achter deze uitspraak is dat alles op de wereld telkens in beweging is: alles verandert voortdurend, ofwel: alles stroomt. Alle verschijnselen zijn veranderlijk. Hij gebruikte onder meer de symboliek van en rivier: je kunt niet twee keer een exact dezelfde rivier oversteken, omdat de stroom altijd anders is.

3.8. Opdracht 8

Locatie: Burgemeester Geukerspark

Kunstwerk: Gastheer Geukerspark van Marieke Vromans

Korte omschrijving kunstwerk

Het beeld verwijst naar de ontwikkeling van industriestad naar Smart City.

Technologie & menselijkheid, innovatie & ambacht samengebracht in een beeld.

Speels, vriendelijk, positief en menselijk. Het is een reactie op de tijd waarin we leven; de tijd van digitalisering, technologisering, robotisering en individualisering. Heb aandacht voor natuur en elkaar. Kijk verder dan de waan van de dag. Blijf onderzoekend, nieuwsgierig en speels. Sta open voor verbinding met anderen.

Het menselijk en leefbaar houden van steden is een van de duurzaamheidsopgaven van deze tijd. Als materiaal is gebruikt, staal, beton en roest vrij staal.

Foto: Henk van Dijk (Bron: Dit is onze wijk)

Opdracht:

- Helmond was vroeger een textielstad, nu een stad van technologie en innovatie. Welke elementen van textiel en technologie zien jullie in het beeld?

Leerkracht kiest vervolgens één van de volgende twee vragen:

- Aan welk personage uit welk boek doet deze figuur je denken en waarom?
- Gastheer Geukerspark is de naam van het object. Kun je een andere naam verzinnen die goed past? Kijk ook naar de verschillende soorten gereedschap waar het object uit bestaat.

3.9. Opdracht 9 (door lees- mediaconsulent)

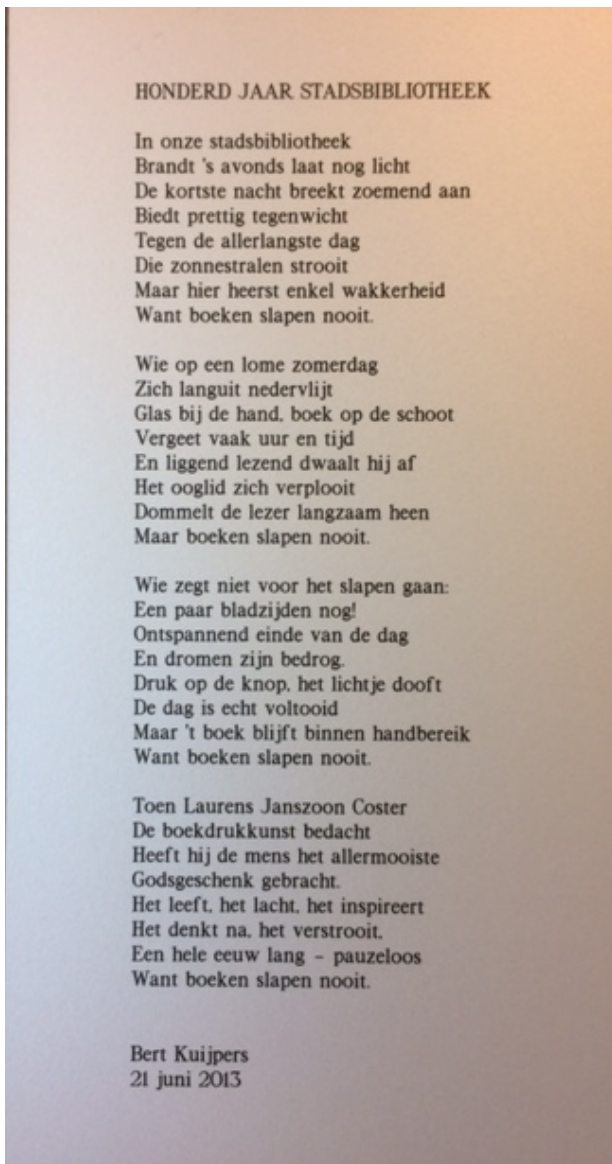
Locatie: Bibliotheek

Kunstwerk: gedicht honderd jaar stadsbibliotheek van Bert Kuijpers

Korte omschrijving kunstwerk/locatie:

Een stadsdichter of dorpsdichter is een dichter die door het bestuur van een gemeente wordt aangesteld om, meestal gedurende een korte periode, gedichten te schrijven over die stad of dorp en over gebeurtenissen die daar plaatsvinden.

Gedichten moet je niet verwarren met teksten die altijd rijmen. Je kunt een gedicht laten rijmen, maar enorm veel beroemde dichters laten hun gedichten helemaal niet rijmen. Er bestaan ook heel wat verschillende versvormen: een elfje, een rondeel, een appeltje-eitje, een limerick etc.

Opdracht:

- Wat wil de stadsdichter met dit gedicht vertellen volgens jou?
- Maak een gedicht (groep 6 een appeltje-eitje en groep 7/8 een rondeel): een geleid gedicht waarin de volgende woorden: **'verhalen', 'geschiedenis' en 'tijd'** in ieder geval moeten voorkomen.

4. Contact

Voor meer informatie over het rooster kun je terecht bij: Ilja de Brouwer via i.debrouwer@cultuur-contact.nl

Voor meer informatie de inhoud van de handleiding kun je terecht bij: r.meulendijks@bibliotheekhelmondpeel.nl

Bijlage 1: Plattegrond Literaire Route

Literaire wandelroute

de Bibliotheek
Helmond-Peel

- 1** Bibliotheek Helmond-Peel, Watermolenwal 11
Kunstobject: de Mural van Robin Nas
- 2** Markt (ter hoogte van H&M)
Kunstobject: Profiel van P  p Grégoire
- 3** Smalle Haven, De Kegelbaan
Kunstobject: Lightspace van Rob Sweere
- 4** Kasteelplein
Kunstobject: Zonder titel van Eugene Dodeigne
- 5** Het Speelhuis, Kromme Steenweg
Object: Gedicht van Wim Daniels (foyer)
- 6** Steenweg 10 (ter hoogte van de Borrelbar)
Monument: Struikelstenen van Gunter Demmig
- 7** Veestraat (richting Oude Aa)
Kunstobject: Onderweg naar water van Peter Erfteijer
- 8** Burgemeester Geukerspark, Havenplein
Kunstobject: Gastheer Geukerspark van Marieke Vromans
- 9** Bibliotheek Helmond-Peel, ingang Speelhuisplein
Object: Gedicht van Bert Kuipers

Bijlage 2: Foto's schilderijen Lucas Gassel behorende bij opdracht 1

Titel: fragment van: De vlucht naar Egypte

Jaartal: 1542

Bron: Wikimedia

Titel: De kopermijn

Jaartal: 1544

Bron: <https://www.ed.nl/helmond/schilder-lucas-gassel-uit-helmond-werkte-voor-keizer-karel-v-en-dus-was-hij-een-grote-meneer-in-brussel~a85ded42/>